

УДК 81'25:811.111:82:845:81'373.232.1

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ АНГЛОМОВНИХ ПРОМОВИСТИХ ТА КАЛАМБУРНИХ ІМЕН У ПЕРЕКЛАДІ ПРАЦЬ Т. ПРАТЧЕТТА

Вероніка Горошко

здобувач вищої освіти за другим (магістерським) рівнем зі спеціальності 035 Філологія
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»,
Одеса, Україна
e-mail: horoshko.veronika@icloud.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7724-5995>

Тетяна Корольова

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри перекладу і теоретичної
та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
Одеса, Україна
e-mail: kortami863@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3441-196X>

АНОТАЦІЯ

Актуальність нашого дослідження обумовлена все більшою популярністю жанру комедійного фентезі. Оскільки сучасні читачі все більше цікавляться іноземною літературою, перед перекладачами постає завдання створити адекватний переклад, який буде точно відтворювати ідіостиль і всі елементи окремого всесвіту, створеного автором, а також доносити до читачів сенс, який автор закладає в свої твори. Так як основною рисою ідіостилу Террі Пратчетта є застосування в своїх творах каламбурних та промовистих імен, то постає питання про правильне переведення саме цієї лексики.

Робота присвячена дослідженню питання про утворення культури англійських власних імен, більшою мірою каламбурних та промовистих; та аналізу варіантів перекладу такої лексики в роботах російських перекладачів у рамках надання їм статусу «безеквівалентної лексики». Додатково розглянуто семантичний спосіб перекладу обумовлюється вмотивованістю або невмотивованістю оригінальних пратчеттівських оказіоналізмів, тому що до способів транскрипції/транслітерації або їх змішання пере-

кладач вдається, якщо не бачить ніякого смислового навантаження, що стоїть за тим чи іншим ім'ям персонажа.

У ряді випадків представляється можливим говорити про креативну складову перекладного тексту, про привнесення в роман перекладацької індивідуальності. Ця індивідуальність не спотворює пратчеттівський ідіостиль та його оригінальні рішення, що проявляються у перекладі.

Метою роботи є аналіз лінгвостилістичної специфіки перекладу власних імен серії гумористичного фентезі «Дискосвіт» з англійської мови російською. В роботі репрезентовано аналіз специфіки інтерпретації каламбурних імен з урахуванням труднощів і випадків невідповідності перекладу оригіналу.

Результати дослідження допоможуть у майбутньому уникнути можливих складнощів та відшукати нові шляхи задля їх вирішення. Це сприятиме оптимізації якості перекладу, що у свою чергу призведе до покращення якості кінцевого продукту.

Ключові слова: англійські імена, промовисті імена, каламбурні імена, характерні імена, безеквівалентна лексика, перекладацькі новоутворення.

Вступ. У художній літературі власні імена посідають досить важливе місце. Особливо це стосується спеціального прийому використання каламбурних та промовистих імен, наділених певними характеристиками. Багато лінгвістів говорять про особливе положення онімів у контексті художнього твору: власне ім'я наділяється автором багатством і різноманітністю асоціативних зв'язків, які розкриваються в контексті твору.

Головною метою перекладача є домогтися того, що біноземні читачі сприймали ім'я так само, як його сприйняли носії мови оригіналу, а для цього потрібно перекласти не тільки слова, а й стиль автора, підтекст і культуру.

Актуальність роботи зумовлена зростанням інтересу сучасної перекладознавчої науки до специфіки і труднощів відтворення вокабуляру фентезійного жанру, в особливості емоційно та культурно забарвлених власних імен, а також лінгвостилістичної специфіки англійського гумористичного фентезі.

Мета та завдання дослідження. Мета роботи полягає в аналізі специфіки передачі каламбурних та промовистих імен у російськомовному перекладі книг Террі Пратчетта з серії «Дискосвіт».

У якості завдань виокремлюємо такі:

– класифікувати найпоширеніші типи англійських каламбурних імен;

– дослідити особливості відтворення промовистих та каламбурних імен у перекладі;

– встановити особливості передачі пратчеттівських онімів у російськомовному перекладі;

– встановити випадки невідлого перекладу та невідповідності між оригіналом та перекладом.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували уривки англomовних художніх творів з серії «Дискосвіт» британського письменника Террі Пратчетта («Carpe Jugulum. Хапай за горло» (Carpe Jugulum), «Варта! Варта!» (Guards! Guards!), «Пані та Панове» (Lords and Ladies) та ін.) та їх переклади російською мовою. У якості методів дослідження використовувалися лінгвістичний аналіз, контекстуальний аналіз, структурно-семантичний аналіз, зіставний аналіз, перекладознавчо-трансформаційний метод.

Результати та дискусія. Основними джерелами походження англійських імен можна назвати сакральні тексти, міфологію, літературу, природне середовище та особистісні характеристики.

Одним з найбільш впливових джерел походження англійських імен є християнські сакральні тексти. Батьки часто дають своїм дітям імена на честь людей з Біблії. Найчастіше використовуються такі біблійні імена, як Adam, Abraham, Daniel, David, Paul. Міфологія — це сукупність фантастичних історій, які пов'язані з відомими людьми, історичними подіями, історичними місцями і соціальними звичаями. Весь західний світ перебував під впливом греко-римської міфології. З класичної давньогрецької міфології з'явилися такі імена, як Daphne, Phoebe, Cynthia, Hector and Jason.

Шекспір був великим майстром англійської мови, а також одним з найбільших популярних письменників у світі. До нас дійшло 37 його п'єс. Через великий вплив Шекспіра в Англії багато англійців обирають імена з його творів, наприклад Miranda, Jessica and Cordelia.

Протягом декількох тисячоліть існування цивілізації людське життя має тісний зв'язок з природним середовищем. Тому існує багато імен, що походять від назв тварин і рослин. Такі як Bird, Fox, Wolf, Bee, Fish and Bush, Wood, Rose і так далі. Деякі імена походять від особистісних характеристик людей, таких як Happy, Fat, Coward, Beard, Bunch (Hanks, 2016).

Переважна більшість англійських прізвищ мають шість джерел походження. Вони можуть виникати з оточення, занять, титулів, особистих якостей або людських тіл. Останнє, але не менш важливе: багато прізвищ походять від імен батьків.

Спочатку поговоримо про навколишнє оточення. Багато англomовних народів використовують назви місць свого народження або проживання в якості своїх прізвищ, таких як Allington, Ford, London, Scott і т. д., крім того, є деякі прізвища, що походять від топографії чи пейзажу, такі як Lake, Lock, Brook, River, Cape, Hall, Hill, Pond і т. д.

Наступними йдуть професії. У пізньому середньовіччі соціальна економіка в Англії поступово розвивалася, багато англійців використовували свої професії в якості своїх прізвищ, багато з яких передавалися у спадок, наприклад, Archer, Carter, Potter.

Далі згадаємо про титули. Деякі знатні родини використовували свій титул як прізвище, щоб похвалитися, наприклад, Constable, Judge, King, Marshall і т. д. Щодо характеристики або тіла, деякі прізвища походять від слів, що використовуються для опису зовнішності людей, фізіологічних особливостей та темпераменту, таких як Armstrong, Boon, Black, Longfellow, Short, Young, Wise, Arms, Cheek, Back, Temple і т. д.

Нарешті, ми поговоримо про прізвища, на які впливають імена батьків. Більшість з них закінчуються на “son”. Структура такого прізвища — це «ім'я батька або його варіація + son», такі як Addison (son of Adam), Anderson (son of Andrew), Thomason (son of Thomas), Williamson (son of William) and Wilson (son of Will). Варто відзначити, що такі прізвища, як Richardson, Robinson and Williamson поступово набули скороченої форми Richards, Robins and Williams. Такі прізвища походять від імен батьків або предків і є досить поширеними в більшості мов. Французьке слово “Fitz” служить тій же меті, що і “son”, і з'являється в деяких сучасних англійських іменах, таких як Fitzgerald, Fitzsimmons. Серед шотландців та ірландців словом з тією функцією є “Mac”. Ірландська буква “O” виконує ту ж функцію, що і “Mac”. Наприклад, O'neil означає «син Ніла» (Fiennes, 2015).

Можна побачити, що задовго до виникнення у художній літературі традиції давати персонажам імена, які будуть якимось чином їх характеризувати, вказуючи на їх особистісні якості, зовнішній вигляд, діяльність або загальне розділення на добрий/поганій, в англomов-

ному світі було звичним давати людям імена та прізвища, виходячи з таких факторів як їх зовнішній вигляд, особистісні характеристики, оточення, вид діяльності, або навіть давати їм імена з оточуючої флори та фауни.

На перший погляд може здатися, що переклад таких імен не представляє особливих труднощів. Навіть перекладом це називається досить умовно: адже, як правило, імена транскрибуються або транслітеруються.

Особливість імен, на відміну від багатьох запозичених іноземних слів, полягає в тому, що при передачі їх іншою мовою вони в основному зберігають свій первісний звуковий вигляд. Причина полягає в специфіці семантичної структури, а першорядну важливість має звукова оболонка. При такому перекладі потрібно дотримуватися певної системи міжнародної транскрипції чи транслітерації або між-алфавітної відповідності. Застосування транскрипції чи транслітерації у перекладі імен вимагає попереднього культурологічного аналізу, покликаного визначити можливі традиційні форми того чи іншого імені, що вже утвердилися у світовій культурі перекладу і вимагають відтворення саме в тій формі, в якій вони існують.

У художній літературі власні імена (ВІ) посідають досить важливе місце. Особливо це стосується спеціального прийому використання характеронімів — промовистих імен, наділених певними характеристиками.

Багато лінгвістів говорять про особливе положення онімів у контексті художнього твору: ВІ наділяється автором багатством і різноманітністю асоціативних зв'язків, які розкриваються в контексті твору. Однією з ознак характероніма є загальна основа, що є частиною імені чи цілим ім'ям, яке своєю формою нагадує «звичайне» слово. Промовисті імена — імена, в яких легко простежується їхнє походження від загальних іменників. При перекладі головною метою перекладача є домогтися того, щоб іноземні читачі сприймали ім'я так само, як його сприйняли носії мови-оригіналу, а для цього потрібно перекласти не тільки слова, а й стиль автора, підтекст і культуру (Влахов, Флорин, 1980).

Каламбурні імена досить часто зустрічаються у літературному жанрі фентезі й існує багато класифікацій таких імен, ми ж скористаємося такою:

1) Двозначне ім'я (частіше за все з вульгарним підтекстом) — це ім'я, яке вписується в троп подвійного сенсу “double entendre”. Наприклад, Pussy Galore.

2) Фразове ім'я — де ім'я та/або прізвище можуть звучати абсолютно нормально самі по собі, але разом вони утворюють фразу, яка звучить як жарт, риза, з якою ви не хотіли б асоціюватися, або просто нерозумно. Наприклад, Dusty Rhodes.

3) Ім'я з поп-культури — ім'я на честь відомого персонажа з поп-культури. Наприклад, Optimus Prime, Kal-El або ESPN.

4) Римовані імена — ім'я та прізвище римуються один з одним. Наприклад, Lance Vance.

5) Невдалі збіги — звичайні імена, які випадково збігаються з відомими або сумнозвісними фігурами з реального життя.

6) Невдале значення — ім'я звучить красиво, але описує хворобу або жіночі геніталії.

7) Слова, значення яких змінилися з часом — звичайне раніше ім'я, яке пізніше набуло вульгарного або образливого значення. Прикладами можуть служити Dick, Fanny, Nimrod.

8) Гендерно марковані імена — багато імен (принаймні, в американській англійській мові) колись були відносно звичайними і нічим не примітними в якості імен для дітей чоловічої статі, але в останні роки стали більш поширеними для дівчаток, іноді з незначними орфографічними відмінностями. У реальному світі є чоловіки з іменами Stacy, Dana, Courtney, Kelly, and Ashley. З іншого боку, є жіночі імена Chris, Pat, Lee and Terry.

9) Незручні ініціали — ініціали утворюють безглузде або образливе слово.

10) Крос-культурні ускладнення — звичайне ім'я у своїй рідній мові, але не дуже добре подорожує. Може звучати як лайка або займенник у приймаючій культурі. Наприклад, китайське прізвище Wang.

11) Іронічне ім'я — ім'я, яке конкретно означає щось, що є повною протилежністю вашого персонажа.

На думку багатьох теоретиків перекладу, такі власні імена належать до групи безеквівалентної лексики. Під безеквівалентною лексикою розуміються лексичні одиниці, слова або стійкі вирази однієї мови, які не мають ні повних, ні часткових еквівалентів серед лексичних одиниць іншої мови (Бархударов, 1975).

У теорії перекладу існує велика кількість прийомів перекладу безеквівалентної лексики. На основі аналізу різноманітних підходів до класифікації перекладацьких операцій були виділені основні прийоми перекладу безеквівалентної лексики, які можна використати у перекладі каламбурних та промовистих імен (Сдобников, Петрова, 2008).

Транскрипція ґрунтується на передачі звукового вигляду одиниці. Транскрипція може бути не тільки повною, але і частковою; можливе поєднання з іншими прийомами перекладу.

Транслітерація ґрунтується на передачі графічного вигляду іншомовної лексеми. При цьому транслітерація може включати в себе цілий ряд невмотивованих адаптацій.

Калькування полягає в тому, що складові частини лексичної одиниці замінюються на словникові відповідники у мові перекладу, з можливістю формально-структурних перетворень. Калькування може бути повним або частковим, оскільки цей прийом часто супроводжується елементами транскрипції або транслітерації або поєднується з трансформацією деяких компонентів.

Уподібнюючий або наближений переклад полягає в підборі лексичної одиниці вихідної мови найближчого за значенням відповідника в мові перекладу. Іноді реалії двох мов частково збігаються в своєму денотативному значенні, але при цьому мають цілий ряд національно-культурних відмінностей, якими іноді можливо знехтувати і при перекладі замінити реалію вихідної мови реалією мови перекладу.

Перекладацькі новоутворення являють собою номінації, створювані перекладачами в якості аналогів номінаціям оригіналу. Такі неологізми створюються наступними способами:

- Створення нових слів з коренів вже існуючих лексем;
- Перенесення готових найменувань на нові денотати, створення нового значення слова (семантичні неологізми);
- Запозичення на основі транскрипції, транслітерації або калькування.

Таким чином, розглянуті вище прийоми перекладу безеквівалентної лексики можуть бути використані задля перекладу каламбурних власних імен, як особливої підгрупи промовистих власних імен.

Книги Террі Пратчетта із серії “Discworld” («Дискосвіт») за традицією жанру гумористичного фентезі буквально сповнені такими іменами:

Назвавши герою своє ім'я, Adora Belle Dearheart з “Going Postal” додає, що в результаті: «у мене взагалі немає почуття гумору». Її дитячим прізвиськом було “Killer”. Деякі жарти також робляться з приводу імені головного героя “Moist”. У поєднанні з його прізвищем, “von Lipwig”, це можна кваліфікувати як двозначне ім'я (з вульгарним підтекстом).

У серії книг “Guards” є персонаж на ім'я Carrot. За словами його прийомних батьків-гномів (він людина), його так назвали через його форму, а не колір його волосся, яке виявилось рудим. Його гном'яче ім'я звучить як “Head Banger” (тому що він шести футів зростом і виріс у карликовій шахті).

Також в серії “Guards” є гном на ім'я Cheery Littlebottom. Це посилюється тим фактом, що чоловіки та жінки гноми виглядають абсолютно однаково, тому теоретично це повинно було бути гендерно нейтральним ім'ям (Cheery — це жіноче ім'я). Персонаж також гостро усвідомлює, наскільки безглуздом є її ім'я. Ваймс, будучи представленим, зауважує, що його батьки, мабуть, були «традиціоналістами», тому, очевидно, називати своїх дітей на честь емоційних станів (наприклад, Happy, Bashful, Grumpy там є традиційним). У тій же сцені Cheery згадує, що її батька звать Jolly.

А ще є Corporal Nobby Nobbs, повне ім'я якого Cecil Wormsborough St. John Nobbs. Ім'я тим більш дивовижне, враховуючи, що сім'я Nobbi належить до робочого класу і жила в найсуворішій частині міста (Це стає більш зрозумілим, якщо ви знаєте, що його прадід був, можливо, незаконнонародженим сином графа.)

Книга, в якій ми дізнаємося про все вищесказане, також показує, що у Сема Ваймса був дуже відомий предок (в основному змальований з Олівера Кромвелля), чиє ім'я було Suffer-Not-Injustice Vimes. Не дивно, що його прозвали “Old Stoneface”.

Є також Constable Visit, повне ім'я якого Visit-the-Infidel-with-Explanatory-Pamphlets. Його побратими омніанці (народ з пустелі Омнія) мають схильність до настільки ж довгих і релігійних імен. Це засноване на традиційному пуританському іменуванні. У колишні часи, коли омніанці були набагато сильнішими у методах поширення своєї релігії, еквівалентним ім'ям було щось на зразок Visit-the-infidel-with-fire-and-sword. Ім'я Constable Smite-the-unbeliever-with-cunning-arguments, мабуть, зазнало аналогічної еволюції.

У книзі “Lords and Ladies”, Сім’я Картер з Ланкра вважала, що, якщо ви називаєте дочок за чеснотами (Charity, Temperance і т. д.), то синів ви називаєте за вадами. За іронією долі, і сини, і дочки — повна протилежність своїм іменам: Chastity Carter рідко відмовляє хлопцям, а Bestiality Carter дуже добрий до тварин.

Magrat Garlick назвали так через невдалу церемонію хрещення. Її спроба уникнути такого зі своєю власною дочкою у книзі “Carpe Jugulum” призводить до того, що дочка була названа Princess Esmerelda Margaret Note Spelling of Lancre. У тій же книзі також згадуються імена James What-The-Hell’s-That-Cow-Doing-In-Here Poorchick і King My God He’s Heavy the First. Народ Ланкра схильний називати своїх дітей тим, що звучить добре для них. Це призводить до такого ім’я, як Total Biscuit, і розповіді про одну дитину, яку майже назвали Chlamydia, але її мати не знала, як це слово пишеться (З невдалих імен можна також згадати Mrs. Whitlow з книги “Equal Rites”). Всі приклади з Ланкра пов’язані з місцевим звичаєм, що ім’я — це те, що говорить священник, який виконує церемонію наречення, і після цього його не можна змінити.

Є також ім’я One Man Bucket із книги Reaper Man, скорочене від One Man Pouring a Bucket of Water Over Two Dogs, названий відповідно до звичаю називати дітей на честь першого, що мати бачить після пологів.

У книзі “Night Watch” є другорядний персонаж на ім’я Legitimate First.

Книга “Thud!” представляє персонажа на ім’я Mr. A. E. Pessimall, якому при народженні не дали ім’я, хоча й дали ініціали.

У книзі “The Wee Free Men” є хлопчик на ім’я Punctuality Riddle (його батьки чули про те, що дітей називають на честь чеснот, і вирішили, що це була чеснота, яку вони найбільше хотіли, щоб їхня дитина мала). І стара жінка на ім’я Miss Female Infant Robinson, чия мати побачила, як акушерка відзначила народження “female infant”, і припустила, що це ім’я дитини.

У “Soul Music” Susan Sto Helit коротко розглядає своє ім’я як приклад того, хто її дідусь. Susan — звичайнісіньке ім’я, і воно не дуже підходить для того, хто є онукою смерті. Вона повинна мати ім’я з великою кількістю X і Z.

У книзі “Making Money” у Topsy Lavish немає дотепного імені, але це тому, що вона взяла прізвище чоловіка, коли вийшла заміж. Її дівочим ім’ям було Topsy Turvy.

В “Soul Music” ім’я ворона, який виступає в якості перекладача для Death of Rats, — Quoth, і він відмовляється говорити “nevermore”. Це очевидна аллюзія на відомий вірш Едгара Алана По «Ворон».

Прикладами промовистих імен у циклі є вбивця на ім’я Edward D’earth і репортер на ім’я William de Worde; ці прізвища — справжні старі імена. William de Worde, як і історична особа Wynkyn de Worde, пов’язаний з появою друкарського верстата.

У дитячому підциклі за участю Tiffany Aching лідер племені Nac Mac Feegle носить ім’я Rob Anybody.

У творчості автора ми бачимо не лише цікаві антропоніми, але й топоніми, що мають промовисту або каламбурну конотацію. Наприклад, “Koom Valley”, місце (як передбачалося) великої битви між гномами і троями. Валлійське слово для долини — “cwm”, яке приблизно вимовляється як “koom”.

А події у книзі “Pyramids” (Піраміди) частково відбуваються у вигаданій країні Djelibeybi (jelly baby). Коли автор дізнався, що багато американців не зрозуміли жарт, він придумав іншу країну на ім’я Hersheba (Hershey bar) — яку, на жаль, американці теж не зрозуміли, через відсутність керівництва по вимові.

Окрім цього ще є столиця регіону Uberwald, Bad Schuschein. Сама назва регіону — це двомовний бонусний каламбур: по суті, це німецька форма того, що на латині було б перекладено як «Трансільванія».

Незважаючи на широку популярність творів, світ ще не побачив їхніх українських перекладів. Декілька видавництв зараз працюють над розробкою серії, на даний момент існує переклад 9 з 63 книг серії «Дискосвіт». Надалі розглядати особливості передачі каламбурних імен будемо на основі російських перекладів В. Симонова, А. Жикаренцева, Н. Берденнікова, Н. Аллуніан та В. Сергеевої.

Adora Belle Dearheart: Адора Белль Диархарт. Ім’я повністю транскрибовано російською мовою. Більш вдалим варіантом перекладу треба вважати саме семантичний переклад, тому що це промовисте ім’я в контексті книги. “Dearheart” можна було б перекласти як «Добросерд», за допомогою складання основ еквівалентів в російській мові. Такий спосіб перекладу часто можна помітити в усіх перекладах робіт Пратчетта.

Carrot: Моркоу. Незважаючи на те, що словниковим відповідником слова “carrot” у російській мові є слово «морковь», перекладач

все ж вдається до трансформації імені і замінює його на Моркоу, за- досягнення ефекту іноземного звучання.

Cheery Littlebottom: Веселинка Малопопка. Семантичний переклад за допомогою складання основ часткових відповідників словам little та bottom — «маленька» та «попа», та додаванням зменшувально-пестливого суфіксу -ка (який додається і в імені, і у прізвищі) для досягнення комічного ефекту. “Cheery” у перекладі з англійської означає «веселий, радісний», а самій героїні книги не подобається, що її ім’я настільки гендерно марковане, тому що вона намагається приховати свою стать, тому перекладач також фемінізує ім’я зменшувально-пестливим суфіксом, чим досягає адекватності перекладу.

Nobby Nobbs: Шнобби Шноббс. Cecil Wormsborough St. John Nobbs: Сесил Уормсборо Сент-Джон Шноббс. Прикметник “nobby” перекладається як витончений, модний, шикарний, кричущий. Опис самого персонажа різко контрастує з подібними значеннями його імені, і таким чином автор втілює прийом іронічного імені, а перекладач перетворює його таким чином, що утворювані асоціації підходять до опису самого Шноббі — маленька потворна істота, що завжди щось рознює і є сумнівним персонажем.

Suffer-Not-Injustice Vimes: Не-Потерплю-Несправедливости Ваймс. Old Stoneface: Старина Камнелиц. Ім’я структурно представляє собою компресив, багатокомпонентне дефісне номінативне найменування, властиве англійській мові. Перекладач йде шляхом конструювання аналогічного імені, що представляє собою синтагму, всі компоненти якої записані через дефіс. Зустрічаємося зі зміною порядку слів у перекладі, що відповідають граматиці російської мови. У перекладі його прізвища Old Stoneface перекладач вдається до семантично коректного перекладу обох частин, причому слово “old” піддається функціональній заміні з додаванням нової конотації і перетворюється на «старина», що в російській мові несе інше значення, ніж «старик», що було б більш адекватним перекладом в даному випадку. Stoneface перекладається за допомогою об’єднання основ слів «камень» та «лицо», — словникових відповідників англійських “stone” та “face”; за допомогою сполучної голосної “e”.

Constable Visit: Констебль Посети. Visit-the-Infidel-with-Explanatory-Pamphlets: Констебль Посети-Неверуючого-С-Разь-

яснительным-Буклетом. Ім’я структурно представляє собою компресив, багатокомпонентне дефісне номінативне найменування, властиве англійській мові. Перекладач йде шляхом конструювання аналогічного імені, що представляє собою синтагму, всі компоненти якої записані через дефіс.

Magrat Garlick: Маграт Чесногк. Беручи до уваги те, що Magrat — помилковий варіант запису імені Margaret, пографемний переклад не можна вважати вдалим, більше підійшов би варіант Магрэт — транскрипція вихідного слова. Garlick — існуюче англійське прізвище, однак використовувати існуюче ім’я означає відступити від задуми автора, тому перекладач вирішив додати букву “г”, що призвело до комічного ефекту.

Esmerelda Margaret Note Spelling: Эсмеральда Маргарет Внимание Орфография. Подвійне ім’я перекладено підбором відповідників у російській мові, утворених за допомогою транлітерації, а інша частина перекладена семантично. Спостерігаємо функціональну заміну дієслова “note” на іменник “внимание”.

King My God He’s Heavy the First: Король О Боже Какою Тяжелый. Семантичний переклад з модифікацією під російськомовний узус з «мой бог он тяжелый» на «о боже какой тяжелый» та необґрунтованим опущенням частини “the First” — «Первый».

Mrs. Whitlow: Госпожа Герпес. Слово “whitlow” в англійській мові має кілька значень: «чоловіче ім’я та прізвище» або «панарицій, гнійне запалення дистальної фаланги пальця». Заміна панариція на герпес представляється виправданою, оскільки не всі читачі змогли б розпізнати в пані Герпес каламбурне ім’я. Пані Герпес являє собою жінку з важким характером, яку важко на що-небудь умовити.

One-Man-Bucket: Один-Человек-Ведро. One-Man-Pouring-a-Bucket-of-Water-over-Two-Dogs: Один-Человек-Выливает-Ведро-Воды-На-Двух-Собак. Ім’я структурно представляє собою компресив, багатокомпонентне дефісне номінативне найменування, властиве англійській мові. Цим прийомом Т. Пратчетт користується і в інших своїх творах. Перекладач йде шляхом конструювання аналогічного імені, що представляє собою синтагму, всі компоненти якої записані через дефіс.

Legitimate First: Законный Первенец. Словосполучення перекладено російською зі збереженням семантики з функціональною замі-

ною чисельника “First” на іменник «Первенец», що надає імені більшої конкретизації та зрозумілості для російськомовного читача.

Miss Female Infant Robinson: мисс Младенец-Девочка Робинсон. Семантичний переклад словосполучення з перестановкою частин, транскрибація прізвища.

Susan Sto Helit: Сюзан Сто Гелитская. Транслітерація з оформленням ад’єктиву за російською моделлю на -ская/-ский (використовується зокрема, при перекладі німецьких титулів, український відповідник — -ська/-ський) Сто Гелит — герцогство, що входить до складу Королівства Сто Лат. Ім’я Сюзан відтворено у перекладі за допомогою існуючого еквіваленту, тому як за задумкою перекладача воно і так має звучати досить звичайним на фоні інших імен.

Tiffany Aching: Тиффани Болен. Перша частина імені транслітерується/транскрибується, а у другій бачимо семантичний переклад слова “aching” скороченою формою ад’єктиву «больной» — «болен». Перекладач вирішив не додавати суффіксальне закінчення -инг, приймаючи англійським прізвищам, тому як у цьому випадку «Болен» може бути співзвучним з «Болейн».

Quoth the Raven: Ворон Куот. Ім’я ворона перекладено за допомогою транслітерації, і таким чином втрачається його аллюзійність. Англійське слово “quoth” є застарілою формою слова “said”, тому для збереження семантики та аллюзії на вірш Едгара Алана По ми б рекомендували переклад «Молвилл Ворон» — зберігається і форма англійського імені, і значення, і аллюзія.

Edward D’eath: Эдвард с’Мертъ. Досить схожий на наступний випадок варіант перекладу, де перша частина транслітерується, а друга частина стилізується на французький манер за допомогою апострофізації зі збереженням семантики слова.

William de Worde: Вильям де Словв. Ім’я транслітерується, а у прізвищі бачимо семантичний переклад слова з додаванням закінчення за стилізації слова на іноземний манер.

Висновки. Можна побачити, що ще до виникнення у художній літературі традиції давати персонажам імена, які будуть якимось чином їх характеризувати, вказуючи на їх характер, зовнішній вигляд, діяльність або загальне розділення на добрий/поганий, в англійському світі було звичним давати людям імена та прізвища, виходячи з таких факторів як їх зовнішній вигляд, особистісні характери-

ки, оточення, вид діяльності або навіть давати їм імена з оточуючої флори та фауни. Багато лінгвістів говорять про особливе положення онімів у контексті художнього твору: ВІ наділяється автором багатством і різноманітністю асоціативних зв’язків, які розкриваються в контексті твору. Однією з ознак характерніма є загальна основа, що є частиною імені чи цілим ім’ям, яке своєю формою нагадує «звичайне» слово. Промовисті імена — імена в яких легко простежується їхнє походження від загальних іменників. При перекладі головною метою перекладача є домогтися того, щоб іноземні читачі сприймали ім’я так само, як його сприйняли носії мови-оригіналу, а для цього потрібно перекласти не тільки слова, а й стиль автора, підтекст і культуру. Таке ім’я повинно викликати у читача правильні асоціації. Всі промовисті та каламбурні імена, як правило, несуть в собі якусь думку, яку автор намагається повідомити аудиторію. Носії однієї з автором мови завжди виявляються в більш виграшній позиції, оскільки для них конотативна складова даного слова зрозуміла практично в ста відсотках випадків. Перекладач — перший одержувач повідомлення іншою мовою, тому він повинен приділяти особливу увагу адаптації характернімів для іншомовної аудиторії. Для успішної передачі варто враховувати не тільки форму слова, а й опис автором характеру персонажа, тому що відсутність очевидного сенсу, закладеного в форму слова, не означає відсутність такої в імені взагалі. Варто співвіднести онім з культурними нормами, прийнятими в країні. Інакше слово, навіть при глибокому дослідженні перекладача, ризикує викликати зовсім не ту реакцію, на яку розраховує автор. Незважаючи на те, що читачі уявляють собі переклад «дзеркалом» оригіналу, перекладач, на наш погляд, все ж повинен іноді проявляти креативну ініціативу. В іншому випадку весь текст може втратити ті ідіостилеві риси, які маркують присутність автора тексту. Можна також побачити, що англійські каламбурні імена існують у багатьох ампуа і досить поширені у літературі, кінематографі та взагалі житті. На жаль, україномовних перекладів творів майстра гумористичного фентезі Террі Пратчетта наразі майже немає, але перекладачі, які взялися за розробку його книжкового всесвіту, свій шлях до перекладу починають з перекладу саме таких каламбурних і промовистих імен, які в автора зустрічаються майже на кожній сторінці твору. Проаналізувавши російськомовні переклади, можемо зауважити, що

найчастіше перекладачі вдаються до транскрипції та семантичного перекладу, трохи рідше до утворення перекладацьких неологізмів. Матеріали роботи та отримані висновки можуть у подальшому використовуватися для розроблення теоретичних і практичних курсів для здобувачів вищої освіти у літературному та перекладознавчому напрямках. Дослідження також можна використовувати у подальшій розробці перекладів гумористичного фентезі.

ЛІТЕРАТУРА

- Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). Москва: Международные отношения, 1975. 240 с.
- Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва: Международные отношения, 1980. 350 с.
- Сдобников В. В., Петрова О. В. Теория перевода. Москва: АСТ: Восток–Запад; Владимир: ВКТ, 2008. 448 с.
- Fiennes J. Origins of English Surnames. London: Robert Hale Ltd, 2015. 208 p.
- Hanks F. A Dictionary of First Names. Oxford: OUP, 2016. 472 p.
- Pun names. URL: <https://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Main/UnfortunateNames> (дата звернення 1.09.2020)

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕДАЧИ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ГОВОРЯЩИХ И КАЛАМБУРНЫХ ИМЕН В ПЕРЕВОДЕ КНИГ Т. ПРАТЧЕТТА

Вероника Горошко

соискатель высшего образования второго (магистерского) уровня по специальности 035 Филология Государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского»,
Одесса, Украина
e-mail: horoshko.veronika@icloud.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7724-5995>

Татьяна Королева

доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой перевода и теоретической и прикладной лингвистики Государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского»,
Одесса, Украина
e-mail: kortami863@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3441-196X>

АННОТАЦИЯ

Актуальность нашего исследования обусловлена нарастающей популярностью жанра комедийного фэнтези. Так как современные читатели все больше интересуются иностранной литературой, перед переводчиком стоит задача создать адекватный перевод, который будет точно воспроизводить идиостиль и все элементы отдельной вселенной, созданной автором, а также доносить до читателей смысл, который автор закладывает в свои произведения. Так как основной чертой идиостиля Терри Пратчетта является применение в своих произведениях каламбурных и говорящих имен, то возникает вопрос правильного перевода именно этой лексики.

Работа посвящена исследованию вопроса культуры английских собственных имен, в большей степени каламбурных и говорящих; и анализу вариантов перевода такой лексики в работах русских переводчиков, в рамках придания им статуса «безэквивалентной лексики». Доминирование семантического способа перевода обуславливается мотивированностью или немотивированностью оригинальных пратчеттовских окказионализмов, так как к способам транскрипции /транслитерации или их смешения переводчик прибегает, если не видит никакой смысловой нагрузки, стоящей за тем или иным именем персонажа.

В ряде случаев представляется возможным говорить о креативной составляющей переводного текста, о привнесении в роман переводческой индивидуальности. Эта индивидуальность не искажает пратчеттовский идиостиль и его оригинальные решения, проявляющиеся в переводе.

Целью работы является анализ лингвостилистической специфики перевода имен собственных в серии юмористического фэнтези «Плоский мир» с английского языка на русский. В работе представлен анализ специфики интерпретации каламбурных имен с учетом трудностей и случаев несоответствия перевода оригиналу.

Результаты исследования помогут в будущем избежать возможных сложностей и отыскать новые пути для их решения. Это будет способствовать оптимизации качества перевода, что в свою очередь приведет к улучшению качества конечного продукта.

Ключевые слова: английские имена, говорящие имена, каламбурные имена, характернонимы, безэквивалентная лексика, переводческие новообразования.

PECULIARITIES OF RENDERING OF ENGLISH TELL-TALE AND PUN NAMES IN TRANSLATIONS OF T. PRATCHETT'S BOOKS

Veronika Horoshko

Master Student in Philology, State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”,
Odesa, Ukraine
e-mail: horoshko.veronika@icloud.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7724-5995>

Tetiana Korolova

Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Translation, Theoretical and Applied Linguistics, State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”,
Odesa, Ukraine
e-mail: kortami863@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3441-196X>

SUMMARY

The relevance of our research is based on the growing popularity of the fantasy comedy genre. Since modern readers are more and more interested in foreign literature, translators are faced with the task of creating an adequate translation that will accurately reproduce the personal style and all the elements of a separate universe created by an author, as well as convey the meaning that the author puts in his works to his readers. Since the main feature of Terry Pratchett's personal style is the use of pun and tell-tale names in his works, thus arises the question of proper translation of this particular vocabulary.

This work is devoted to the study of the culture of English proper names, mostly pun and tell-tale names; and analysis of translation choices for such vocabulary in the works of Russian translators. The dominance of the semantic translation method is determined by extensive use of occasionalism in Pratchett's works. As for transcription/transliteration or their mixing — the translator uses them if he doesn't see any meaning behind a particular character name.

In some cases, it is possible to talk about the creative component of the translated text, about bringing a translator's personality to the novel. This individuality does not distort Pratchett's personal style and his original solutions, which appear in translation.

The purpose of this work is to analyze the linguistic and stylistic specifics of proper names translation techniques in a series of fantasy comedy «Discoworld» from English into Russian.

The paper presents an analysis of the specifics of the interpretation of pun names taking into account difficulties and cases where the translation does not match the original.

The results of the study will help to avoid possible difficulties in the future and find new ways to solve them. This will help to optimize the quality of translation, which in turn will lead to an improvement of the quality of the final product.

Key words: english proper names, tell-tale names, pun names, character names, untranslatables, translation neoplasms.

REFERENCES

- Barhudarov, L. S. (1975). *Yazyk i perevod (Voprosy obshej i chastnoj teorii perevoda)* [Language and translation (Issues of general and special theory of translation)]. Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniya [in Russian].
- Sdobnikov V. V., & Petrova O. V. (2008). *Teoriya perevoda. [Theory of Translation]*. Moscow: AST: Vostok-Zapad. Vladimir: VKT, 448 p. [in Russian].
- Vlahov, S., & Florin, S. (1980). *Neperevodimoe v perevode [Untranslatable in translation]*. Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniya [in Russian].
- Fiennes, J. (2015). *Origins of English Surnames*. London: Robert Hale Ltd.
- Hanks, P. (2016). *A Dictionary of First Names*. Oxford: OUP.
- Pun names. (n.d.). *vtropes.org*. Retrieved from <https://vtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Main/UnfortunateNames>.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2020